

NOORA VAAKANAINEN

Katseitten risteyksessä

Tommi Kinnunen, *Neljäntienristeys*. WSOY, Helsinki 2014. 334 s.

Tommi Kinnusen esikoisromani *Neljäntienristeys* on kahminut palkintoehdokuuksia ja mediasuitsutusta. Kirjailijaa on kiitelty hallitusta, hiotusta ja päivitetystä kokonaisuudesta, joka kertoo erään suvun tarinan sodan taustaa vasten. Pääpaino Kinnusen teoksessa on ihmissuhteissa, ja ajan kuvaa 1800-luvun lopulta 1900-luvulle käsitellään lähinnä yksilötasolla. Vastaanotto ei kuitenkaan ole ollut pelkästään haltioitunutta, vaan osaltaan kritiikki on tuonut esiin myös teoksen perinteikkyyden. Vähemmälle huomiolle ovat jääneet

romaanin hätkähdyttävät ja jopa groteskiuteen kallistuvat ruumiillisuuden kuvaukset sekä voimakas humanistinen pohjavire toiseuden kohtaamisesta.

Neljäntienristeyksen kuvaamana ajankohtana suomalainen yhteiskunta on sukupuolittuneiden ja seksuaalisten normien säätelemä. Kulttuurisesti määrittynyt mallit, kuten haave isän, äidin ja lapsien muodostamasta idyllisestä ydinperheestä, hakevat muotoaan romaanin henkilöitten välisissä suhteissa. Osa Kinnusen teoksen hahmoista rikkoo yhteiskunnan ahtaita karsinoita ja

odotuksia, toiset taas yrittävät lo-
puttomasti sopeutua tai maanisesti
tavoitella tyhjiä kuvia.

Poikkeusyksilöitä ja vaiettuja tarinoita

Kenties teoksen mielenkiintoisin ja
elävin henkilö, kättilö Maria, ostaa
polkupyörän kaupungin ensim-
mäisten naisten joukossa. Samalla
Marian kautta kuvataan uudenlaista
naisuutta, joka ei enää asetu tois-
tamaan tuttuja ja turvallisia käsi-
tyksiä. Ympäri keräännytty katseli-
joita ja kuuluu soraääniä siitä, mikä
on sopivaa naiselle ja mikä ei, mutta
Kinnunen esittää Marian selviy-
tyjänä, oman tiensä kulkijana. Epä-
varman alun jälkeen ajo alkaa sujua:

”Yhtäkkiä hän ymmärsi tekniikan.
Hän kiersi torin kaksi kertaa, ensin
haparoiden, toisella kertaa varmem-
min, ja vilkutti ohiajaessaan miehille,
jotka olivat juuri ylittämässä Ranta-
katua.” (43)

Tasapainoilevasta pyöräilystä kasvaa
metonymia Marian edistyksekkyy-
delle ja vahvuudelle. Hän tarttuu yh-
teiskunnan ehdasta naiskuvaa sarvista,
raivaa tietä ja tilaa tulevaisuuden nai-
sille ja aktiiviselle toimijuudelle. Ajan
kulttuuriset odotukset ja normit eivät
estä poikkeusyksilöä polkemasta edis-
tyksen pyörää. Samalla uuden naisen
on kuitenkin vilkutettava katselevalle
ihmisjoukolla, esitettävä ja todis-
tettava omaa osaamistaan.

Lahja edustaa teoksessa perinteis-
empää naisuutta. Marian tyttären
hahmossa korostuu pakkomieli-
teinen perheidyllin tavoittelu, äidin
maailmankatsomuksesta selvästi
eroava haavekuva. Siinä missä Ma-
rialle riittää itsenäisyys, tytär kaipaa
miestä ja perhettä, haluaa sulautua
ja tahtoo osansa onnesta, joka hän-
nelle kuuluu: ”En jäänyt yksin, vaan
olen niin kuin muut” (57). Liitosta
ei muodostu tavoiteltua kiitokuvaa,
vaan ristiriitojen, torjuttujen ja kiel-
lettyjen halujen jännitekenttä, jossa
kaikki häviävät ja satuttavat toisiaan.
Neljäntienristeys muistuttaa lukijalle,
että yksilö ei voi päättää toisen puo-
lesta sitä, mikä on tälle hyväksi.

Ydinperheen projektiluontoinen
suorittaminen ja tuottaminen konk-
retisoituu *Neljäntienristeys*essä suku-
talon rakentamisessa, sen jatkuvassa
muokkauksessa. Vaikka suunnitel-
missa talosta kasvaa suuri, jokaiseen
suuntaan ikkunoita avaava koti, hen-
kinen liikkumatila heteroseksuaalisen
avioliiton ja idyllisen perhekuvan
pohjalle rakentuvassa kodissa osoit-
tautuu ahtaaksi ja kestäättömäksi.
Piilotetun homoseksuaalisuutensa
kanssa kamppaileva Onni ei sovi hän-
neltä odotettuun aviomiehen rooliin.
Lopuksi on kyseenalaista, ketä ja mitä
varten taloa oikein pystytetään:

”Onni pysähtyy puolukanvarpujen
keskelle. Jos talo oli Lahjaa varten,
kenellä tätä rakennetaan? Hän keskit-
tyy painamaan pintaannousseen aja-
tuksen takaisin syvyyteen. Tällä kertaa
hengitys ei ehtinyt edes tihentyä. Ei
saa haluta. Ei saa kaivata.” (300)

Perheessä (tai yhteiskunnassa) ei ole
tilaa homoseksuaaliselle halulle eikä
Onnin edustamalle erilaiselle masku-
liinisuudelle. Onnin osana on tulla
torjutuksi ja näkymättömäksi, var-
jokuvaksi toisen unelmasta. Yksilön
itsensä kieltämisestä kasvaa koko
sukua ravisuttava tragedia.

Alastomia kohtaamisia

Kinnusen romaanissa keskeisiksi nou-
sevat alastomuuden kuvaukset. Alas-
tomuus on teoksessa aina sidottuna
toisen katseeseen ja katsotuksi tule-
miseen, sosiaaliseen kontekstiin ja
vuorovaikutukseen. Alastomuutta ei
myöskään kuvata pelkästään ruumiin
rujona tilana, vaan alastoman kehon
kautta viestitään lisäksi sisäistä pal-
jastumista ja oman haurauden ker-
tomista. Paljaan kehon pinnalla koh-
taavat tekstissä esimerkiksi parisuhteen
jännitteet ja valtataistelut, ihmisen
kuolevaisuus sekä toive nähdä tulle-
misestä. Iho on sosiaalinen pinta, jolla
tarinamaailman uusia merkityksiä tuo-
tetaan ja jaetaan.

Sokeus ja torjunta toteutuvat
nekin osittain henkilöiden iholla.
Kun Lahjan mies palaa rintamalta
eikä Lahja pääse osaksi sodanjälkeistä
vauvabuomia ja himojen leimaamia

syleilyjä, joista koko ympäröivä kylä
puhuu, hän joutuu kohtaamaan it-
sensä toisen silmin:

”Hän nosti päätään ja näki Onnin
tuijottavan häntä. Hän ei nähnyt sen
katseessa arviointia, ei kiihkoa, ei edes
mielenkiintoa. Se vain katsoi. Samassa
Lahja ymmärsi itsensä toisen silmin.
Hän oli kuihtuvaintainen partahuuli
yllään ylisuuri pyjamapaita, jalassa
sameanharmaat villasukat. Pesuvadille
kyykänyt, sisällä omat sormet.” (130)

Onni kyllä katsoo vaimoansa, mutta
katse on halusta riisuttu, paljas ja
kylmä, eikä Lahja siksi tule todella
nähdä tai kohdatuksi. Katse kos-
kettaa ainoastaan ruumiin pintaa,
ei kykene kohtaamaan ihmistä ihon
sisällä. Ymmärtäessään tulleen tor-
jutuksi ja siten myös oman tarvitse-
vuutensa Lahja puolestaan kieltäytyy
näkemästä miestä, tämän sisäisiä
ristiriitoja ja vastoinkäymisiä: ”Lopeta
katsomasta. Minua ei saa katsoa!
Minua ei saa kukaan katsoa!” (131)

Ikääntynyt (nais)keho puolestaan
toimii romaanissa kuoleman ja elämän
mutta myös anteeksiannon ja koh-
taamisen paikkana. Reumatismien
runtelema Maria nousee pediltään
paistamaan itselleen elämästä rasvaisia
ohukaisia ja tulee samalla itse nähdä:
”hän katsoi itseään Ritvan silmin. Hän
näki suuret rintansa, laajan värisevän
vatsansa, joka levisi ja peitti häpy-
kummun” (95). Asettuessaan toisen,
nuoren naisen, näkökulmaan Marian
on päästettävä irti omasta elämän-
halustaan, kohdattava vanheneva ja
kuihtuva ruumiinsa, joka on toisen
katseelle jo niin kovin paljas ja ohitta-
maton. Vanhenevaan ruumiiseen pai-
nautuu ihmisen kuolevaisuus, kahden
maailman leikkauspinta.

Kenties yksi *Neljäntienristeys*en
koskettavimmista ja vaikuttavim-
mista kohtaauksista nousee arjen
keskeltä, kahden ihmisen välisestä
fyysisestä kosketuksesta. Kaarina
kylvettää myrkylliseksi kiertynyttä
anoppiaan, Lahjaa, jonka alastomuus
herättää Kaarinan kohtaamaan
hauraan ja pettyneen naisen:

”Tässäkö on se nainen, joka häntä on
kuisannut melkein neljäkymmentä

vuotta? Vahva nainen, joka pelkäsi syömistä ja lihomista, on kuihduttanut itsensä luisevaksi, iän lannistamaksi luukasaksi ja köyristää hänelle selkäänsä kuin kissa. Kaarina kastelee kinnasta ämpäriissä, pesee kädet, ensin oikean, sitten vasemman, lopulta pään. Harventuneet harmaat hiukset painautuvat kallonmyötäisiksi. Missä on nyt se nainen, joka ei jättänyt pienintäkään mahdollisuutta kertoa, ettei kelpaa?” (232)

Selänpesusta kasvaa tekstissä elämää suurempi, sukupolvien välisiä aukkoja

umpikurova *katharsis*: peseminen tyynnyttää vihanpitoa, mahdollistaa koskettamisen ja kosketetuksi tulemisen. Kehon alastomuuden kautta jaetaan ja kohdataan asioita, joita kieli ei riitä käsittelemään.

Kinnusen kirjoittamien kuvien ruumiillisuus sekä niiden varovainen groteskin sivuaminen jalostaa tekstistä suoraan lukijan hermoihin iskevää. Kuvien taitava ja säästeliäs annostelu avainkohtiin säästää teoksen valumasta itsetarkoitukselliseen mässäilyyn keholisella rumuudella. Tehokeinoja käytetään hallitusti ja taloudellisesti.

Ruumiillisuuden kuvaus toimii *Neljäntienristeyksessä* avartavana tilana, joka muistuttaa myös lukijaa elämän peruskysymyksistä ja inhimillisyyden kipeistä puolista: ruumis kuluu loppuun ja tehtyjen valintojen kanssa on elettävä. Samalla alastomat kohtaamiset tarjoavat kirjassa väläyksen torjumisen vaihtoehdosta, toisen ihmisen aidosta kohtaamisesta ja ymmärtämisestä. Nähdyksi tuleminen vaatii asettumista toiseksi, itsensä näkemistä toisena ja toisen silmin.